

Het ging Jean-Marie Le Pen (1928-2025), die vier decennia mede de Franse politiek bepaalde, vooral om reuring en spektakel

Posted on 9 januari 2025 by René ter Steege

Jean-Marie Le Pen overleed op een bijzonder moment. Frankrijk was dinsdag net begonnen met de herdenking van de islamistische aanslag op Charlie Hebdo, tien jaar geleden, toen het persbureau AFP zijn dood meldde.

Charlie Hebdo haatte de steevast als een nazi afgebeelde Le Pen en heeft ooit vergeefs getracht om diens partij te laten verbieden. Voor het zich libertair achtende blad waren er kennelijk toch grenzen aan het vrije woord. Maar dezer dagen concludeerde 'Coco', Charlies bekendste cartoonist, dat 'alleen rechts en extreem-rechts nog strijden tegen het islamisme en het salafisme'. Links heeft het, zei ze in een gesprek met *Le Figaro*, laten afweten.

Mitterrand haalde hem uit het verdomhoekje

Jean-Marie Le Pen (1928-2025) zal het niet meer hebben meegekregen, maar hij had er een zekere genoegdoening uit kunnen putten. Hij overleed dinsdag rond het middaguur in een kliniek in de regio Parijs 'omringd door zijn naasten', aldus de familie. Dochter en politiek erfgename Marine was er niet bij; ze was op de terugweg van Mayotte naar Parijs.

Haar vader schudde de Franse politiek flink op toen hij zo'n veertig jaar geleden in de schijnwerpers belandde. Vóór mei 1981, toen de socialist François Mitterrand zijn eerste presidentsverkiezingen won, was hij nauwelijks bekend bij het grote publiek. Le Pen behoorde tot de extreem-rechtse marge die officieus werd geboycot door de grote media die zijn standpunten over immigratie en 'ras' onbetamelijk achtten.

Maar uitgerekend Mitterrand haalde hen over hem uit het verdomhoekje te halen. Tenslotte had de zojuist aangetreden president zelf geklaagd over de rechtse censuur tijdens het presidentschap (1974-1981) van de door hem verslagen Valéry Giscard d'Estaing. Dat was een voor de burgerlijke vrijheden en mensenrechten duistere periode, volgens links althans. De latere minister van Cultuur Jack Lang sprak van 'de overgang van de duisternis naar het licht' toen daaraan een einde was gekomen.

Mitterrands welkome geste was niet uitsluitend grootmoedig. Hij merkte dat Le Pens stijgende populariteit de gematigd rechtse oppositie tegen hem verdeelde en dus verzwakte. Nogal wat kiezers van conservatieve partijen vonden hun leiders veel te soft jegens de nieuwe regering, waaraan communisten deelnamen die de Sovjet-Unie een nastrevenswaardig voorbeeld achtten. Mitterrands politiek van nationaliseringen, de grootschalige legalisatie van illegale immigranten en de sfeer van politiek-culturele revanche op rechts joegen Fransen schrik aan.

Bij Le Pen waren ze aan het goede adres. En zo kon het gebeuren dat kijkers en luisteraars werden getrakteerd op het spektakel van een luidruchtige, provocerende, steeds minder marginale politicus die lak had aan wat later 'politiek correct' zou heten. Le Pen kraakte in soms overdreven gesoigneerd Frans de officieuze regeringsdoctrine van het multiculturalisme, de verrijking die immigranten voor Frankrijk zouden betekenen, het destijds veelbezongen recht om 'anders' te zijn.

Moesten we zo iemand wel het woord geven?

Le Pen amuseerde, of verafschuwde, miljoenen kijkers en luisteraars naar de populairste programma's waarin hij de immigratie uit de voormalige koloniën niet prees als 'une chance pour La France', volgens het linkse credo, maar als een vloek. Het Franse volk leed, beweerde hij, onder ongecontroleerde immigratie met als gevolg criminaliteit en fraude met sociale uitkeringen. 'Een miljoen werklozen betekent een miljoen immigranten te veel', was zo'n kreet waarmee hij linkse politici en media in de touwen joeg. Het islamistisch terrorisme, bijna uitsluitend het werk van Arabische en Afrikaanse immigranten of hun nazaten, zoals ook in het geval van Charlie Hebdo en, kort daarop, de moordpartij in een Joodse supermarkt, zou Frankrijk pas later teisteren.

Franse mediafiguren vroegen zich af of ze zo iemand wel het woord moesten geven. Anne Sinclair, née Schwartz, een destijds beroemde televisiejournaliste, ook door haar latere huwelijk met Dominique Strauss-Kahn, vond van niet. Ze wees op Le Pens neiging om op bijeenkomsten van getrouwen de namen van hem onwelgevallige journalisten uit te leveren aan de volkswoede. De meeste, zo niet alle, namen waren Joods.

Macron en Houellebecq

Tegen het einde van zijn leven, dat in 1928 was begonnen in het Bretonse plaatsje La Trinité-sur-Mer, zal Le Pen hebben geconstateerd dat opvattingen die hem zoveel veroordelingen, boetes en haat hadden opgeleverd 'mainstream' waren geworden. Zo erkende president Emmanuel Macron eind 2022 dat 'buitenlanders voor minstens de helft verantwoordelijk zijn voor alle misdaad in Parijs'.

Later constateerde zijn minister van Financiën dat de Fransen het 'zat' zijn dat sociale uitkeringen vaak frauduleus belanden 'in de Maghreb'. Frankrijks bekendste schrijver Michel Houellebecq noemde de theorie van 'le grand remplacement', de grote vervanging van autochtonen door immigranten, 'een realiteit', niet een racistische complottheorie.

Le Pen kan zich er ook op beroemen dat hij de Franse politiek sinds de jaren '80 ruim vier decennia mede heeft bepaald, hoewel hij nooit een schijn van kans maakte op het presidentschap. President Nicolas Sarkozy probeerde met hard-

rechtse uitspraken Le Pens kiezers te paaien, maar die prefereerden het origineel boven de kopie. Niet alleen Sarkozy's electoraat liep deels over naar Le Pen, maar ook dat van de communistische en socialistische partijen. Van deze voormalige pijlers van de Franse politiek is weinig meer over.

Le Pen was de zoon van een Bretonse visser die omkwam toen zijn boot tijdens de Tweede Wereldoorlog op een Duitse mijn liep. De jonge Jean-Marie werd een 'pupille de la nation', wat betekende dat de Franse staat zijn moeder ondersteunde en zijn school- en universitaire opleiding bekostigde. Als rechtenstudent in het Parijse Quartier Latin sloot Le Pen zich aan bij uiterst rechtse groepjes die geregeld slaags raakten met linkse tegenstanders. Bij een van die knokpartijen verloor hij naar eigen zeggen het zicht in zijn linkeroog, dat hij lang verhulde onder een zwart lapje totdat hij zich een glazen exemplaar liet aanmeten om er niet als een 'piraat' uit te zien.

Front National

In de jaren '50 hielp Le Pen bij Frankrijks vergeefse pogingen zijn koloniale rijk te behouden. Hij diende in het Vreemdelingenlegioen in Indochina en Algerije, in welk land hij werd beticht van martelingen. Hij gaf ze aanvankelijk toe, maar trok zijn 'bekentenis' later in.

Terwijl de Algerijnse oorlog steeds meer naar Frankrijk oversloeg, zocht hard rechts een nieuwe leider. Le Pen voldeed perfect aan het profiel. In 1956, op zijn 27ste, werd hij voor de eerste maal in het parlement gekozen. Zes jaar lat er verloor hij zijn zetel en bleef hij politiek stuurloos tot 1972, toen de leiders van enkele extremistische clubjes hem aanwezen als leider van het Front National (FN). Sommigen hadden een duister verleden als collaborateurs met de nazi-bezetters. Le Pen heeft altijd beweerd dat hij als jongen het verzet in Bretagne zijn diensten had aangeboden, maar te jong werd bevonden.

Een trauma voor links

Vijf maal was hij presidentskandidaat. De eerste keer, in 1974, kreeg hij een verwaarloosbare 0,74 procent van de stemmen. In 1981, het jaar van Mitterrands eerste zege, verzamelde hij te weinig handtekeningen van volksvertegenwoordigers die nodig zijn voor een geldige kandidatuur. Maar in 2002 zorgde hij voor een sensatie door, met slechts 16,86 procent van de stemmen, door te dringen tot de

beslissende tweede ronde. Jacques Chirac verpletterde hem daarin, maar links lijdt nog steeds onder dat trauma. De man die was afgeschilderd als een racist en een fascist, een anti-democraat, had meer stemmen gekregen dan welke progressieve kandidaat ook.

In 1976, ruim voordat hij beroemd of berucht werd, verwoestte een bomaanslag zijn Parijse appartement. Le Pen, zijn toenmalige echtgenote Pierrette en hun drie dochters bleven fysiek ongedeerd. Een dader is nooit gevonden. Twee jaar later kwam een van Le Pens intellectuele mentors om toen een bom onder zijn auto ontplofte. Ook die misdaad bleef onopgelost. Zaten er linkse of Arabische extremisten achter? Of was er een verband met rivaliteiten in het Front National, waarvan leden tijdens de Algerijnse oorlog hadden geleerd om te gaan met explosieven? Een mooi onderwerp voor *politique fiction*, een literair genre waar de Fransen gek op zijn.

Le Pen werd ook buiten Frankrijk steeds bekender. In Nederland, waar hij in 1953 slachtoffers van de Watersnoodramp had geholpen, was politicus Hans Janmaat een bewonderaar. Janmaat wilde hem uitnodigen voor een bezoek aan de Tweede Kamer, tot afgrijzen van politiek en media. Het kwam er niet van.

Le Pen liet nooit een gelegenheid passeren om mensen te schokken. Zoals toen hij in 1987 in een radio-interview de gaskamers omschreef als een ‘detail’ in de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Volgens een van de vele Franse kenners van het ‘lepénisme’ constateerde een terneergeslagen Le Pen bij het verlaten van de studio dat hij nog nooit zoiets stoms had gezegd.

Pierrette

Na die ‘stommiteit’ organiseerden topfiguren van het Front National een coup tegen hem. De ‘verraders’, volgens Le Pen, argumenteerden niet zonder reden dat met zo’n figuur aan het hoofd de partij altijd in de oppositie zou blijven. De putsch mislukte, maar liet zijn sporen na in de partij en in de familie Le Pen. Zijn jongste dochter Marine bleef, zij het morrend, haar vader nog trouw.

Echtgenote Pierrette had hem toen al verlaten, walgend van zijn racistisch taalgebruik. Nadat hij had geweigerd om haar alimentatie te betalen en suggereerde dat ze als schoonmaakster aan de slag moest om geld te verdienen, poseerde ze voor Playboy als een sexy, half ontklede ‘dienstmeid’.

Jaren later, nadat haar minnaar, een journalist, haar in de steek had gelaten, keerde Pierrette terug naar de familie. Jean-Marie, inmiddels hertrouwd, bewoonde nu een landhuis met de naam Montretout in de chique Parijse voorstad Saint-Cloud. In het grote, omheinde park rondom staat een bungalow waar Pierrette introk en zich lang verdienstelijk maakte als oppas voor de kleinkinderen.

Romantisch-rechtse erfenis bij het grofvuil

In 2011 droeg Le Pen de leiding van het Front National over aan Marine, maar hij bleef vanuit Montretout racistische en antisemitische schimpscheuten spuien. Keer op keer moest ze zich daarvan distantiëren om haar streven naar een mate van respectabiliteit te redden. Vier jaar later, toen haar vader weer het 'detail' oprakelde, zette ze hem uit 'zijn' partij. In 2018 stemden de leden van het FN in met verandering van de partijnaam in Rassemblement National (RN), om de herinnering aan het 'fascistoïde' begin uit te wissen.

Die romantisch-rechtse erfenis belandde bij het grofvuil. Lang werden congressen van het FN mede bepaald door kleurrijke figuren die de lof zongen van schrijvers als Louis-Ferdinand Céline en van andere kunstzinnige collaborateurs, troubadours die migranten een enkeltje thuisland wensten en fans van de militair die werd geëxecuteerd voor zijn rol in de mislukte aanslag op generaal De Gaulle in 1962.

Niets van dat alles op de bijeenkomsten van het RN; de ter verkoop aangeboden lectuur bestaat er vooral uit kook- en fotoboeken ter meerdere glorie van Marine Le Pen. Foto's van haar vader zijn volledig verdwenen.

In Montretout, omringd door enkele getrouwen, zag de steeds zieker en zwakker wordende Le Pen zijn vroegere partij almaar groeien. In april 2022 feliciteerde hij Marine niet van harte met haar 41,46 procent bij de presidentsverkiezingen, tegen 58,54 procent voor de herkozen Macron. Hij was nooit ook maar in de buurt gekomen van zo'n score.

Het spreken viel hem steeds moeilijker toen hij haar kort daarop, na een aarzelende verzoening, opnieuw moest feliciteren. Ditmaal met de 89 behaalde parlementszetels, die het RN tot de grootste rechtse partij maakte in de Assemblée Nationale, de Tweede Kamer. In juni en juli vorig jaar verpletterde het RN de oppositie bij de Europese verkiezingen en won het nog meer zetels in de Assemblée.

Niet macht, maar reuring en spektakel

Voor zover het nog tot hem doordrong, is het de vraag of Jean-Marie Le Pen daar echt blij mee was. Volgens kenners was het hem niet te doen om de macht, maar om reuring, spektakel. In die missie is hij geslaagd, maar voor veel Fransen rust voor altijd een vloek op de door racisme en antisemitisme besmette naam Le Pen. Een vloek die, hopen tegenstanders, dochter Marine zal afhouden van de échte macht, het presidentschap.

Zo definitief was de breuk met haar vader overigens niet. Een kenner van extreem-rechts stelde na diens overlijden dat het partijprogramma van Marines partij RN 'net zo goed geschreven had kunnen zijn door Jean-Marie Le Pen'.

René ter Steege *is journalist, schrijver en vertaler. Hij vertaalde het boek* ***'De laatste dagen van Samuel Paty'*** *over de terroristische moord op een Franse leraar. Het boek is overal te koop, zoals in de* ***winkel van Wynia's Week****.*

Wynia's Week *verschijnt drie keer per week,* ***156 keer per jaar****, met even onafhankelijke als broodnodige artikelen en columns, video's en podcasts. U maakt dat samen met de andere donateurs mogelijk. Doet u weer mee,* ***ook in het nieuwe jaar 2025****? Kijk* ***HIER****. Hartelijk dank!*